

რელიგიური ნიშნით დევნის შეფასების სტანდარტი ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისას (შედარებითსამართლებრივი ანალიზი)

I. შესავალი

რელიგიის თავისუფლება დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი ფუნდამენტი და სასიცოცხლო ელემენტია, რომელიც არა მარტო მორწმუნეთა იდენტობის შემადგენელი ნაწილი, არამედ ათეისტების, აგნოსტიკოსების, სკეპტიკოსებისა და არარელიგიურ პირთა რწმენისა და მსოფლმხედველობის განმსაზღვრელი ინდიკატორია.¹ მართალია, რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაცია აკრძალულია, თუმცა ნებისმიერი ქმედება *a priori* არ უტოლდება დევნის ნიშნულს.² ქმედების სერიოზულობამ და სისტემატურმა ხასიათმა შესაძლოა წარმოშვას დევნის რისკი, როდესაც თავშესაფრის მაძიებლის განაცხადს საფუძვლად უდევს ქვეყანაში დაბრუნების გონივრული და საფუძვლიანი შიში.³ ამ კონტექსტში, ნიშანდობლივია სანდოობის შეფასების არსებითი ხასიათი⁴ და წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაციის კვლევის საკითხი, რომელთა არამართებულმა ინტერპრეტაციამ და ანალიზმაც, შესაძლოა გავლენა იქონიოს ადმინისტრაციული ორგანოს ან სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე.⁵ პრაქტიკაში ხშირია ისეთი შემთხვევები, როდესაც ინფორმაციის გამოკვლევის მიუხედავად, სასამართლო გადაწყვეტილებაში არ არის დასაბუთებული ამ ინფორმაციის არსებითი ასპექტები: რისკ-ფაქტორები და ინდივიდუალური მახასიათებლები.⁶

თანამედროვე მსოფლიოში განსაკუთრებით აქტუალურია გლობალური მიგრაციის გამომწვევი სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები, შეიარაღებული კონფლიქტები, კონვენციური ნიშნით არსებული დევნა თუ სხვა პრობლე-

¹ Kokkinakis v. Greece [ECtHR], App. No. 14307/88, 25 May 1993, Par. 31.

² იხ., Musalo, 2004, 11-13.

³ იხ., Dauvergne, 2021, 731-732.

⁴ Goodwin-Gill, McAdam, 2021, 1031-1036.

⁵ Zimmermann, Herrmann, 2024, 417-418.

⁶ იხ., თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 28 დეკემბრის N 3/6076-22 გადაწყვეტილება; თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2023 წლის 31 მარტის N 3/7802-22 გადაწყვეტილება.

მეზარდი მიგრაციული ფონი საქართველოს თავშესაფრის პრაქტიკაშიც ნათლად შეინიშნება,⁷ სწორედ ამიტომ, რელიგიაზე დაფუძნებული განაცხადების სიმრავლის კონტექსტში, მნიშვნელოვანია რელიგიური ნიშნით დევნის კონცეფციის განსაზღვრა, დისკრიმინაციის დევნად ჩამოყალიბების ტესტის გამოკვეთა და ქმედებასა და მომავალზე ორიენტირებულ შედეგებთან მიმართებით მიზეზობრივი კავშირის დადგენა. მართალია, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა იზიარებს საერთაშორისო სტანდარტებს, თუმცა რიგ საქმეებში არაერთგვაროვანი პრაქტიკის ტენდენციას მაინც განიცდის.⁸ ნაშრომს აქტუალობას სძენს საქართველოს კანონმდებლობაში არსებული სიცარიელე რელიგიის კონცეფციის ჭრილში, რომელიც სტატუსის დადგენისას ართულებს სამართლებრივი საფუძვლების გამოკვეთას და დევნის იდენტიფიცირებას.¹⁰ ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ლტოლვილთა სამართლის სფეროში არსებული მწირი ლიტერატურის გათვალისწინებით, დასახელებული საკითხები საქართველოს სინამდვილისთვის სიახლეა.

ნაშრომის მიზანია, ლტოლვილის სტატუსის დადგენის ფარგლებში, სანდოობის შეფასების კრიტერიუმების განსაზღვრა, სუბიექტური და ობიექტური მახასიათებლების დადგენის შედეგად, წინარე და მომავალზე ორიენტირებული რისკების კრიტიკული ანალიზისა და წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაციის სისტემური კვლევის საფუძველზე, ერთიანი ევროპული თავშესაფრის სისტემის შექმნის უზრუნველსაყოფად, შესაბამისი რეკომენდაციებისა და წინადადებების შემუშავება; საქართველოს საკანონმდებლო ჩარჩოს დახვეწა და გაუმჯობესება ეროვნულ რეჟიმზე მორგებული მექანიზმების საჭიროების განსაზღვრით.

სტატიის ამოცანაა, შედარებითსამართლებრივი მეთოდის გამოყენების ფარგლებში, მიმოიხილოს მძლავრი გამოცდილების მქონე თავშესაფრის ქვეყნების: გერმანიის, შვედეთის, გაერთიანებული სამეფოს და აშშ-ის რჩეული სამართლო პრაქტიკა და საკანონმდებლო ჩარჩო, ამ ქვეყნების თავშესაფრის

⁷ იხ., The UN Refugee Agency, Refugee Data Finder, <<https://www.unhcr.org/refugee-statistics>> [28.08.2025].

⁸ იხ., საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო, მიგრაციის შესახებ სტატისტიკა, <https://info.police.ge/page?id=863&parent_id=258> [28.08.2025]

⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 27 სექტემბრის N 3/1603-22 გადაწყვეტილება; თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2023 წლის 10 მარტის N 3/6191-22 გადაწყვეტილება; თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2023 წლის 31 მარტის N 3/7802-22 გადაწყვეტილება; თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 28 დეკემბრის N 3/6076-22 გადაწყვეტილება; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2024 წლის 07 თებერვლის N 3პ/3475-23 გადაწყვეტილება.

¹⁰ იხ., „საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი.

სისტემის გაანალიზების შედეგად, მათი საერთო და განმასხვავებელი ნიშნების გამოკვეთა, სტატუსის მინიჭების მიზანშეწონილობისა და რელიგიური ნიშნით დევნის სტანდარტის დადგენის ფარგლებში. დესკრიფციული კვლევის მეთოდის მეშვეობით მიმოიხილება რელიგიური ნიშნით დევნის კონცეფცია და მისი ურთიერთმიმართება დისკრიმინაციის არსთან. პერმენენტული და ანალიტიკური მეთოდების გამოყენების საფუძველზე შესაძლებელი იქნება ერთიანი თავშესაფრის სისტემაში არსებული ნორმატიულ წყაროთა შინაარსობრივი ნაწილის მათ შორის, ევროპის თავშესაფრის სააგენტოს და გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის მიერ დადგენილი რეკომენდაციების დეტალური ანალიზი.

II. რელიგიური ნიშნით დევნის კონცეფცია

ლტოლვილის სტატუსის დადგენისას, თავშესაფრის მაძიებელთა იმგვარი განაცხადები, რომლებიც დაკავშირებულია რელიგიასთან, მოითხოვს კომპლექსურ და სრულყოფილ შესწავლას, როგორც რელიგიური ნიშნით დევნის იდენტიფიცირებისას, ისე რელიგიური იდენტობის დადგენის შეფასებისას.¹¹ განმცხადებელთა გარემოებები შესაძლოა დაფუძნებული იყოს რელიგიურ უფლებებში ჩარევასთან, რაც მოიცავს, მათ შორის, რელიგიური კონვერტაციის (თავდაპირველი რელიგიისგან განდგომის) და ადგილზე წარმოშობილი (sur place) დევნის შედეგად წარმოშობის ქვეყანაში მოსალოდნელ საფრთხეებს.¹²

თავშესაფრის სამართლის მნიშვნელოვანი პრინციპების შემუშავებისა და ჰარმონიზაციის გამოცდილება ძირითადად კონტინენტური ევროპისა და ანგლოამერიკული სამართლის სისტემის მიხედვით იყოფა.¹³ ევროპული ქვეყნები გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატისა და ევროპის თავშესაფრის სააგენტოს რეკომენდაციებსა და მოსაზრებებს იზიარებენ, ლტოლვილთა სამართლის განვითარების უზრუნველსაყოფად მოქნილ სამართლებრივ რეგულირებასა და მნიშვნელოვან ინსტიტუციურ მექანიზმებს იყენებენ.¹⁴ კონტინენტური სამართლის სახელმწიფოთა შეფასების სტანდარტი, საერთო სამართლის მსგავსად, მოითხოვს დევნის მახასიათებელი ნიშნების სრულყოფილ გამოკვლევას, მსხვერპლზე რელიგიის თავისუფლების შეზღუდვის გავლენის შეფასებას და სახელმწიფო ან არასახელმწიფო აქტორების მიერ ჩადენილი ქმე-

¹¹ Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims, European Union Agency for Asylum (EUAA), 2022, 13-20.

¹² საერთაშორისო დაცვის მინიჭების მოთხოვნები (დირექტივა 2011/95/EU), ანალიზი მოსამართლეებისთვის, ევროპის თავშესაფრის სააგენტო, მეორე გამოცემა, 2023, 58-61.

¹³ Gorlick, 2002, 1-11.

¹⁴ იხ., Sonntag, 2018, 1009-1029.

დების მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის დადგენას, თუმცა სახელმწიფოთა შორის განსხვავება ძირითადად მტკიცებულებების შეფასების მაღალ სტანდარტში, კეთილსინდისიერების როლსა და სანდოობის პრინციპის მნიშვნელობის პრიორიტეტულობაში მდგომარეობს.¹⁵

საერთაშორისო დაცვის საკითხთა განხილვისას გამოყოფენ დევნის კონცეფციას ვიწრო და ფართო გაგებით: ვიწრო მიდგომა მოიცავს იმგვარი შეზღუდვის სახეებს, რომლებიც ორიენტირებულია სუბიექტურობის კრიტერიუმზე და განისაზღვრება ქმედების სერიოზულობის შესაბამისად; ნებისმიერი უკანონო შეზღუდვა ფართო მიდგომის ფარგლებში ექცევა, რომელიც არ მოითხოვს მძიმე შედეგების დადგომას.¹⁶ გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის განმარტებით, რელიგიურ უფლებებზე დაფუძნებული განაცხადები მოიცავს რამდენიმე კრიტერიუმს: რელიგია, როგორც რწმენა (მათ შორის, რწმენის არქონა), რელიგია, როგორც პირის იდენტობის შემადგენელი ნაწილი და ცხოვრების სტილი.¹⁷ „რწმენა“ ამ კონტექსტში უნდა განიმარტოს ისე, რომ მოიცავდეს თეისტურ, არათეისტურ და ათეისტურ შეხედულებებს.¹⁸ განმცხადებლები ასევე შეიძლება ჩაითვალოს ერეტიკოსებად, განდგომილებად, წარმართებად ან ცრუმორწმუნეებად, თუნდაც რელიგიური ტრადიციისგან განსხვავებული მიმდევრობისა და ამ მიზეზით მათი დევნის გამო.¹⁹ „იდენტობა“ ნაკლებად ეხება თეოლოგიურ მრწამსს, უფრო იმ თემის ნევრობას, რომელშიც ერთმანეთს უკავშირდებიან საერთო შეხედულებებით, რიტუალებით, ტრადიციებით, ეთნიკურობით, ეროვნებით ან წარმომავლობით.²⁰ განმცხადებელი შეიძლება საკუთარ თავს აიგივებდეს ან ჰქონდეს კუთვნილების გრძნობა, ან სხვების მიერ იყოს იდენტიფიცირებული, როგორც რომელიმე კონკრეტული რელიგიური ჯგუფის ან საზოგადოების წევრი.²¹

ევროკავშირის დირექტივა, ჟენევის კონვენციისგან განსხვავებით, სრულყოფილად აღწერს დევნის ნიშანს და ამასთანავე, რელიგიური ნიშნით დევნის დეფინიციას.²² იგი მიუთითებს, რომ რელიგიის ცნება მოიცავს „თეისტური, არა-

¹⁵ იქვე, 1053-1055.

¹⁶ Lehmann, 2014, 74-75.

¹⁷ იხ., სახელმძღვანელო ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცედურისა და კრიტერიუმების შესახებ ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის თანახმად, გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატი, (UNHCR), 2011, 139.

¹⁸ იქვე.

¹⁹ იქვე, 138-139.

²⁰ იქვე.

²¹ იქვე, 141-142.

²² Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December

თეისტური და ათეისტური შეხედულებების ქონას, ფორმალურ მსახურებაში მონაწილეობას ან მონაწილეობისგან თავის შეკავებას, კერძოდ თუ საჯაროდ, მარტო თუ სხვებთან ერთად, სხვა რელიგიურ ქმედებებს ან აზრის გამოხატვას, აგრეთვე პირად ან თემურ ქცევას, რომელიც ეფუძნება ან განპირობებულია რელიგიური რწმენით²³. ქმედებები, რომლებიც მათი შინაგანი სიმძიმის გათვალისწინებით, ისევე, როგორც დაინტერესებული პირისთვის მათი შედეგების სიმძიმის გამო, შეიძლება მიჩნეულ იქნეს დევნად, უნდა განისაზღვროს არა რელიგიური თავისუფლების კონკრეტული ასპექტის საფუძველზე, არამედ ინდივიდზე განხორციელებული რეპრესიების ხასიათისა და მისი შედეგების გათვალისწინებით.²⁴ მაგალითად, საფრანგეთის თავშესაფრის საქმეთა ეროვნულმა სასამართლომ ინდუიზმის აღმსარებელი ბანგლადეშის მოქალაქის მიმართ განხორციელებული სამართალწარმოება, რაც გამოიხატა მისი ქონების კონფისკაციით, დევნად მიიჩნია წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაციისა და ქმედების ხასიათის გათვალისწინებით.²⁵

გერმანიის ფედერალური ადმინისტრაციული სასამართლოს მოსაზრება აგებულია ევროდირექტივის ძირითად არსზე, რომლის მიხედვითაც, სამი პირობა უნდა დაკმაყოფილდეს იმისათვის, რომ არსებობდეს რელიგიური ნიშნით დევნა.²⁶ უპირველეს ყოვლისა, რელიგიის თავისუფლებაში ჩარევა უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც დევნის აქტი ევროდირექტივის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის მნიშვნელობით.²⁷ აგრეთვე, ჩარევა უნდა იყოს უკანონო და არ იყოს დასაბუთებული სხვა კანონიერი ინტერესების დაცვის საფუძველზე.²⁸ ამასთან, ჩარევა

2011 on Standards for the Qualification of third-country Nationals or Stateless Persons as Beneficiaries of International Protection, for a Uniform Status for Refugees or for Persons Eligible for Subsidiary Protection, and for the Content of the Protection Granted (recast), 2011, Art. 9; Art. 10, 1(b).

²³ იქვე.

²⁴ საერთაშორისო დაცვის მინიჭების მოთხოვნები (დირექტივა 2011/95/EU), ანალიზი მოსამართლეებისთვის, ევროპის თავშესაფრის სააგენტო, მეორე გამოცემა, 2023, 58-61, 101-102.

²⁵ Qualification for International Protection (Directive 2011/95/EU), A Judicial Analysis, International Association of Refugee Law Judges, European Chapter (IARLJ-Europe), European Asylum Support Office, 2016, 36. იხ., ციტირება: judgment of 14 November 2013, M C, application no 12024083 C, in Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014, pp. 53 and 54.

²⁶ Dörig, 2013, 2-5.

²⁷ Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on Standards for the Qualification of third-country Nationals or Stateless Persons as Beneficiaries of International Protection, for a Uniform Status for Refugees or for Persons Eligible for Subsidiary Protection, and for the Content of the Protection Granted (recast), 2011, Art. 9(1).

²⁸ Dörig, 2013, 4-7.

უნდა იყოს იმდენად სერიოზული, რომ ირღვეოდეს ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები, რომელთაგან გადახვევაც დაუშვებელია ევროკონვენციის მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტით და ხსენებული ევროდირექტივის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის (a) შესაბამისად.²⁹ ამდენად, სტატუსის დადგენისას ჟენევის კონვენციით გათვალისწინებული საფუძველი (პირველი მუხლი) დევნის რისკის ერთადერთი მიზეზი არ არის, ის მხოლოდ დევნის რისკის ხელშემწყობი ფაქტორია.³⁰

ამერიკის შეერთებული შტატების არც თავშესაფრის მინიჭების შესახებ აქტი, არც შესაბამისი სააგენტოების რეგულაციები არ განმარტავს რელიგიური ნიშნით დევნას, თუმცა ამ მხრივ ნორმატიული რეგულირების სიცარიელე ივსება სასამართლო პრაქტიკით.³¹ აშშ, გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის მსგავსად, განიხილავს პოტენციური ლტოლვილის შიშის სუბიექტურ და ობიექტურ ფაქტორებს, კომისარიატის რეკომენდაციების შესაბამისად, თუმცა გერმანიის პრაქტიკისგან შედარებით ნაკლები გამოძიების ფარგლებში, აფასებს განმცხადებელთა დასაბუთებული შიშის დადგენის მიზნით „რელიგიური იდენტობის“ დადასტურების აუცილებლობას და სანდოდ მიჩნევის შემთხვევაში, რელიგიური კუთვნილების გამო არსებული მოსალოდნელი შეზღუდვების რეალურ საფრთხეებს.³²

„საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, ევროდირექტივისა და სხვა ევროპული ქვეყნებისგან განსხვავებით, არ განმარტავს რელიგიის ცნებას³³ და შესაბამისად, არ ადგენს იმ მნიშვნელოვან ელემენტებს, რომლებითაც დგინდება რელიგიური ნიშნით დევნა.³⁴ ეროვნული თავშესაფრის რეჟიმი ცალსახად იზიარებს გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატისა და ევროპის თავშესაფრის სააგენტოს რეკომენდაციებს როგორც რელიგიური რწმენის იდენტობის გამორკვევის იდენტიფიცირებისას (რაც მოიცავს პიროვნების მოტივაციის, ცოდნისა და ქმედებების დადგენას), ისე დეკონვერტაციის შემთხვევაში არსებული შეფასების მეთოდებს და შეხედულებებს მიღებულ და მიუღებელ რელიგიასთან დაკავშირებით.³⁵ მიუხედავად გაზიარებული უნიფიცირებული წესებისა,

²⁹ იქვე.

³⁰ Hathaway J.C., *The Causal Nexus in International Refugee Law*, University of Michigan Law School, Vol. 23, No. 2, 2002, 216-217.

³¹ Sonntag, 2018, 997.

³² იქვე, 998-999.

³³ იხ., „საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი.

³⁴ შეად., *Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims*, European Union Agency for Asylum (EUA), 2022, 32-40.

³⁵ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2024 წლის 4 ივნისის განჩინება(N 3ბ/2884-23).

რელიგიური ნიშნით დევნის იდენტიფიცირებისა და გამოკვლევის ფარგლებში, რიგი ხარვეზები მაინც შეინიშნება, რაც ძირითადად სანდოობის პრინციპის არა-ჯეროვან შეფასებას, წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაციის არასისტემურ კვლევასა და ქმედებათა სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორების არასაკმარის ანალიზს ეფუძნება.³⁶ აღსანიშნავია, რომ რელიგიაზე ორიენტირებული დევნის განაცხადების შეფასებისას არსებითი ყურადღება ექცევა განხორციელებული ქმედებების ხარისხს, რამდენად ირღვევა ადამიანის უფლებები და არის თუ არა ეს უფლება იმდენად მძიმე, რომ დევნად იქნეს მიჩნეული.³⁷

III. რელიგიური ნიშნით ორიენტირებული დევნის ობიექტური და სუბიექტური მახასიათებლები

1. გონივრული განჭვრეტადობის ტესტი

თავშესაფრის მაძიებლის მიერ განცდილი შიში უნდა იყოს ობიექტური და ლეგიტიმური საფუძვლებით გამყარებული: განმცხადებლის შიში ობიექტურად მიიჩნევა, თუ არსებობს მომავალში მისი განხორციელების რეალური და გონივრული შესაძლებლობა.³⁸ ემოციური მდგომარეობა, რომელიც სუბიექტური მიზეზებით შეიძლება აიხსნას, *a priori* არ მიუთითებს წარმოშობის ქვეყანაში მოსალოდნელ საფრთხეებზე.³⁹ აღნიშნული საკითხის გამოკვლევისას, უპირველეს ყოვლისა, დგინდება სანდოობის ელემენტი, თუ რამდენად დამაჯერებელია პირის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია და, მეორე მხრივ, ფასდება რამდენად არსებობს კონვენციური ნიშნით დევნის რეალური და არსებითი საფრთხე წარმოშობის ქვეყანაში.⁴⁰

რელიგიური ნიშნით დევნის საქმეთა განხილვისას ევროსასამართლო ძირითადად ორიენტირებულია სამომავლო დევნის რისკის ანალიზზე.⁴¹ პრაქტიკაში

³⁶ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 27 სექტემბრის N 3/1603-22 გადაწყვეტილება; თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2023 წლის 10 მარტის N 3/6191-22 გადაწყვეტილება; თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2023 წლის 31 მარტის N 3/7802-22 გადაწყვეტილება; თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 28 დეკემბრის N 3/6076-22 გადაწყვეტილება; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2024 წლის 07 თებერვლის N 3ბ/3475-23 გადაწყვეტილება.

³⁷ Hathaway, Hicks, 2005, 545.

³⁸ Anderson, Foster, Lambert, McAdam, 2020, 160-162.

³⁹ Hathaway, Hicks, 2005, 535.

⁴⁰ საერთაშორისო დაცვის მინიჭების მოთხოვნები (დირექტივა 2011/95/EU), ანალიზი მოსამართლეებისთვის, ევროპის თავშესაფრის სააგენტო, მეორე გამოცემა, 2023, 100-103.

⁴¹ F.G. v Sweden [ECtHR], App. No. 43611/11, 23 March 2016, para. 127.

ხშირია **sur place** – ადგილზე წარმოშობილი განაცხადები, რომელთა სანდოობის დადგენა საკმაოდ რთულია, ვინაიდან არსებობს მთელი რიგი შემთხვევები, როდესაც თავშესაფრის მაძიებელი განზრახ ქმნის „ხელოვნურ“ საფუძველს დევნის რისკის შესაქმნელად.⁴² შესაბამისად, მნიშვნელოვანია მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის დადგენა წინარე და სამომავლო ქმედებების კუთხით, რათა დადგინდეს, არსებობს თუ არა სტატუსის მინიჭების სამართლებრივი საფუძველი, თუ იგი განპირობებულია მხოლოდ თავშესაფრის მაძიებლის არაკეთილსინდისიერი მოტივებით (**“bootstrap refugees”**)⁴³. ერთ-ერთ საქმეზე ევროსასამართლომ აღნიშნა, რომ პირის მიერ ისლამზე უარის თქმა და ქრისტიანობაზე გადასვლა, რაც შესაბამისი სანდო მტკიცებულებებით დასტურდებოდა, შვედეთის მიგრაციის საბჭოს ავალდებულებდა, მომავალზე ორიენტირებული რისკის ფარგლებში დაედგინა, რამდენად დადგებოდა პირი საფრთხის წინაშე, თუ იგი წარმოშობის ქვეყანაში ქრისტიანად დაბრუნდებოდა.⁴⁴

რელიგიურ ან რელიგიურად მოტივირებულ დევნად მიიჩნევა შემთხვევა, როდესაც თავშესაფრის მაძიებელი პირის ქვეყანაში სახელმწიფო ან არასახელმწიფო აქტორების (კვაზისახელმწიფოებრივი დევნა) მხრიდან განხორციელებული ქმედებები მიზნად ისახავს რელიგიური ჯგუფის წევრების ფიზიკურ შეზღუდვას, ძალადობას, ან შედარებით მკაცრი სანქციების გამოყენებას, რაც საფრთხეს შეუქმნის პირის ელემენტარულ საარსებო წყაროს, რაც დაკავშირებულია რელიგიური იდენტობის ჩამორთმევასთან, აგრეთვე, ჯანმრთელობის დაზიანებასთან ან სიცოცხლის ხელყოფასთან.⁴⁵ მაგალითად, ზოგიერთი თავშესაფრის მაძიებლის მიერ სამხედრო სამსახურისგან თავის არიდება გამოწვეულია რელიგიური ან მორალური მრწამსით, რის გამოც შესაძლოა დევნის საფრთხის წინაშე დადგეს პირი, თუ მას აიძულებენ სამხედრო სამსახურში მონაწილეობას და არ გაითვალისწინებენ მის რელიგიურ მრწამსს.⁴⁶ ასეთი პირის მიმართ გათვალისწინებული სასჯელი, ან გონივრული შიში იმისა, რომ იგი საზოგადოების მხრიდან დისკრიმინაციის ან ძალადობის მსხვერპლი გახდება, შესაძლოა გაუტოლდეს დევნას.⁴⁷ გერმანიის ფედერალურმა ადმინისტრაციულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ აჰმადიას ჯგუფის

⁴² A.A. v. Switzerland [ECtHR], App. No. 58802/12, 7 January 2014, Par. 41; S.F. and Others v. Sweden [ECtHR], App. No. 52077/10, 15 May 2012, para. 68-70.

⁴³ Mathew, 2010, 146-147.

⁴⁴ F.G. v Sweden [ECtHR], App. No. 43611/11, 23 March 2016, para. 152.

⁴⁵ BverfG, 2 BvR 478/86, 2 BvR 962/86.

⁴⁶ Goodwin-Gill, 2013, 659.

⁴⁷ Bundesrepublik Deutschland v Y and Z [CJEU], C-71/11 and C-99/11, 5 September 2012, Par. 45.

წევრების მიმართ პაკისტანის სისხლის სამართლის კოდექსში არსებული შემზღუდველი ნორმები არის დევნა, ევროდირექტივის მიხედვით, ვინაიდან ამის შედეგად მორწმუნეს ხელი ეშლება თავისი რწმენის აღსრულებაში ისეთი მძიმე ფორმით, როგორიცაა ადამიანის უფლებების მძიმე დარღვევა.⁴⁸ გერმანული პრაქტიკა ანგლოამერიკული სამართლის სისტემისგან განსხვავდება მტკიცებულების გაზრდილი სტანდარტით, როდესაც სასამართლო მოითხოვს რაიმეს დადგენას, მათ შორის, განმცხადებლის სხვა რელიგიაზე მოქცევის გულწრფელობას.⁴⁹ ამასათანავე, გერმანული მოდელი, ამერიკულისგან განსხვავებით, ცნობს დაცვის არასახელმწიფო აქტორებს, მაგალითად, საერთაშორისო ორგანიზაციებს, თუ ისინი აკმაყოფილებენ გარკვეულ ნორმატიულ მოთხოვნებს ლტოლვილის სტატუსის შესახებ მოთხოვნის განხილვის დროს.⁵⁰ საგულისხმოა, რომ გერმანული პრაქტიკა შედარებით უფრო ლმობიერია განმცხადებლების მიმართ, რადგან ის მხოლოდ მათგან მოითხოვს რელიგიური იდენტობის დადასტურებას, რისი დადგენაც საკმაოდ რთულია.⁵¹ მეორე მხრივ, აშშ-ის მოქმედი კანონმდებლობა, მიუხედავად იმისა, რომ შედარებით აადვილებს „რელიგიური იდენტობის“ დადგენას, ართულებს იმის მტკიცებას, რომ „რელიგია“ იყოს დევნის „ერთი ცენტრალური მიზეზი“. ⁵² ობიექტური გარემოებების დადასტურება, მათ შორის, მოიცავს შესაბამისი რისკის მასშტაბების შეფასებას წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაციის გამოკვლევის შედეგად.⁵³ საქართველოს პრაქტიკიდან საინტერესოა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც პროტესტანტიზმზე მოქცეულ პირებს შეეხება.⁵⁴ სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებელთა მისიონერულ ორგანიზაციაში გაწევრიანება, ბიბლიური ტექსტების თარგმნა, სახარების საჯაროდ ქადაგება და შესაბამისად, აქტიური პროზელიტიზმი წარმოშობის ქვეყანაში დაბრუნებისას დევნის რეალურ რისკს ქმნიდა.⁵⁵

⁴⁸ Judgment of 20 February 2013 – BVerwG 10 C 23.12

⁴⁹ Sonntag H., Testing Religion: Adjudicating Claims of Religious Persecution Brought by Iranians in the U.S. and Germany, Case Western Reserve Law Review, 2018, 997-998.

⁵⁰ იქვე, 997-998.

⁵¹ იქვე.

⁵² იქვე, 1025-1030.

⁵³ Berlitz, Döerig, Storey, 2015, 650-652.

⁵⁴ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2023 წლის 28 დეკემბრის N 33/2663-23 გადაწყვეტილება.

⁵⁵ იქვე.

2. სანდოობის შეფასების ელემენტი

სტატუსის დადგენის ფარგლებში სანდოობის პრინციპი მოიცავს დამაჯერებლობის, თანმიმდევრულობისა და დასაბუთების ელემენტებს, რომლებიც უნდა შეესაბამებოდეს წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაციას.⁵⁶ ამასთან, გასათვალისწინებელია პირის ინდივიდუალური გარემოებები: ასაკი, სქესი, საცხოვრებელი არეალი.⁵⁷ სანდოობის შეფასების ჭრილში საგულისხმოა რელიგიური კონვერტაციის შეფასების სტანდარტი, რომელიც ერთმნიშვნელოვნად მოითხოვს სამი კუმულაციური პირობის – მოტივაციის, ცოდნისა და ქმედებების – დადასტურებას.⁵⁸ ზოგიერთი ქვეყნის თავშესაფრის სისტემისთვის ცოდნის ელემენტი უმთავრესია იმისათვის, რომ რელიგიური კონვერტაცია სანდოდ იქნეს მიჩნეული.⁵⁹ მაგალითად, აშშ-მა ერთ-ერთ საქმეზე მსჯელობისას აღნიშნა, რომ განმცხადებელმა იესო ქრისტეს 12 მოწაფეც კი ვერ ჩამოთვალა, რაც არა-დამაჯერებელს ხდიდა მის განაცხადს.⁶⁰ გერმანიის სასამართლო პრაქტიკაში ხშირია ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც სასამართლომ, მიუხედავად განმცხადებლის მიერ მიღებული რელიგიის გარშემო არსებული ცოდნისა, კონვერტაცია არასანდოდ მიიჩნია, ვინაიდან საქმის შეფასებისას, დაადგინა, რომ პირის მოქმედებები მხოლოდ ხელოვნურად შექმნილ გარემოებებზე მიუთითებდა იმისათვის, რომ მიეღო თავშესაფარი.⁶¹ საინტერესოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც ისლამური რელიგიიდან განდგომას და იეჰოვას მოწმეთა სარწმუნოებაზე კონვერტაციას შეეხება.⁶² სასამართლომ არ გაიზიარა მოპასუხის პოზიცია და სანდოდ მიიჩნია თავშესაფრის მაძიებელთა რელიგიური კუთვნილება, მაშინ როდესაც განმცხადებლებმა ვერ გადალახეს თავშესაფრის სამართლის ამოსავალი პრინციპი – სანდოობის ელემენტი, რელიგიური იდენტობის შეფასების არსებითი მახასიათებლები,⁶³ რომლითაც და-

⁵⁶ Berlitz, Döerig, Storey, 2015, 652.

⁵⁷ იქვე.

⁵⁸ Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims, European Union Agency for Asylum (EUAA), 2022, 48-58.

⁵⁹ Toufighi v. Mukasey, United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, 538 F.3d 988 (2008).

⁶⁰ იქვე.

⁶¹ Baade, Golz, 2023, 331. იხ., ციტირება: Verwaltungsgericht Lüneburg [VG] [Administrative Trial Court of Lüneburg], Case No. 3 A 134/16 (ID 29), para. 20, (Jan. 16, 2017).

⁶² თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 28 დეკემბრის N 3/6076-22 გადაწყვეტილება.

⁶³ Judicial Analysis on Evidence and Credibility Assessment in the Context of the Common European Asylum System, 2nd Ed., European Union Agency for Asylum (EUAA), 2023, 195-196.

სტურდება რელიგიური იდენტობა და ვერ დაასაბუთეს წარმოშობის ქვეყანაში დაბრუნების შემთხვევაში პოტენციური საფრთხეები.⁶⁴ აგრეთვე, საქართველოს პრაქტიკიდან აღსანიშნავია იეჰოვას მოწმეთა რელიგიაზე კონვერტაციის სხვა საქმე, რომელზეც სასამართლომ, ზემოაღნიშნულ გადანყვეტილებასთან შედარებით, განსხვავებული მსჯელობა განავითარა.⁶⁵ სანდოობის შეფასების კონტექსტში სხვა რელიგიაზე მოქცევა სასამართლომ არადამაჯერებლად მიიჩნია, თუმცა დაადგინა, რომ წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაციის შესაბამისად, კონვერტაციის სანდოდ მიჩნევის შემთხვევაშიც, ირანში არსებული მდგომარეობა არ ქმნიდა დევნის რეალურ რისკს.⁶⁶ რელიგიაზე ორიენტირებული დევნის შეფასებისას საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის განაცხადი, რომელიც შიდასახელმწიფოებრივ ორგანოებს ავალდებულებს „შეაფასონ, განმცხადებლის მიერ რწმენის შეცვლა არის თუ არა გულწრფელი და აღწევს თუ არა დამაჯერებლობის, სერიოზულობის, ლოგიკურობის და თანმიმდევრულობის გარკვეულ დონეს, სანამ შეაფასებენ, დაემუქრება თუ არა განმცხადებელს კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების საწინააღმდეგო მოპყრობა ქვეყანაში დაბრუნების შემთხვევაში“.⁶⁷

3. „გონივრული ამტანობის“ ტესტი

გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის მოსაზრებით, იმის შეფასებისას, აქვს თუ არა განმცხადებელს დევნის საფუძვლიანი შიში, კომპეტენტური ორგანოები ვალდებული არიან გამოიკვლიონ, რამდენადაა დადგენილი გარემოებები ისეთი საფრთხის შემცველი, რომ პირს გაუჩნდეს გონივრული შიში იმისა, რომ ის რეალურად დაექვემდებარება დევნას.⁶⁸ ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლო განსაზღვრავს რელიგიური ნიშნით დევნის განმარტების არსებით მახასიათებლებს.⁶⁹ სასამართლომ მიუთითა, რომ რელიგიის ან გამოხატვის უფლების დარღვევის საკმარისი სიმძიმის ტესტი გადალახულად

⁶⁴ Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims, European Union Agency for Asylum (EUAA), 2022, 21-24.

⁶⁵ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2024 წლის 07 თებერვლის N 33/3475-23 განჩინება.

⁶⁶ იქვე.

⁶⁷ F.G. v Sweden [ECtHR], App. No. 43611/11, 23 March 2016, Par. 144.

⁶⁸ Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, The UN Refugee Agency, (UNHCR), 2019, 126.

⁶⁹ Bundesrepublik Deutschland v Y and Z [CJEU], C-71/11 and C-99/11, 5 September 2012, Par. 62.

ჩაითვლება, თუ აკრძალვა ან შეზღუდვა ხორციელდება ისეთი სანქციებით, რომლებიც ადამიანის ძირითადი უფლებების მიმე დარღვევაა.⁷⁰ მიმღები სახელმწიფოს ვალდებულებაა გამოიკვლიოს რელიგიურ უფლებაში ჩარევის საფუძვლები და ნიშნები რამდენად ქმნის დევნის შემადგენლობას და რამდენად ექცევა საერთაშორისო დაცვის მინიჭების მოთხოვნათა სფეროში.⁷¹ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს განმარტებით, ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების მიზნებისთვის, ევროდირექტივა არ ითვალისწინებს თავშესაფრის მაძიებლის მხრიდან საზოგადოების და სახელმწიფოს წინაშე რელიგიური მრწამსის დამალვას, რელიგიური იდენტობის არგამოხატვასა და საეკლესიო მსახურებებში, სალოცავ რიტუალებსა და სოციალურ აქტივობებში მონაწილეობისგან თავის შეკავებას.⁷² შესაბამისად, სასამართლოს შეფასება იმეორებს გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატისა და ევროსასამართლოს ძირითად პრინციპებს, რომელიც ხაზგასმით აღნიშნავს სახელმწიფო ორგანოების ვალდებულებას, განხორციელონ ამ რისკის *ex nunc* შეფასება საკუთარი ინიციატივით, მათ ხელთ არსებული ყველა საშუალებების გამოყენებით, რათა უზრუნველყონ საჭირო მტკიცებულებების წარმოდგენის გზით სამომავლო რისკების დადგენა.⁷³ რეალური საფრთხე, რომ პირი რელიგიური პრაქტიკის განხორციელების ფარგლებში, არაჰუმანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას დაექვემდებარება სახელმწიფო ან არასახელმწიფო (კვაზისახელმწიფოებრივი დევნა) სუბიექტის მხრიდან, ცხადია, ამგვარი ქმედება თავისი არსით უტოლდება დევნას. აღსანიშნავია, რომ შეფასებისას გასათვალისწინებელია ის, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ინდივიდის ცხოვრებაში რელიგიურ მსახურებაში ჩარევა და რას გამოიწვევს მის მიმართ არსებული შემზღუდველი გარემო.⁷⁴ ამგვარი საფრთხის შეფასებისას ყურადსაღები უნდა იყოს სუბიექტური და ობიექტური ელემენტი: თუკი პირი საჯაროდ აღასრულებს რელიგიურ წესს, რომელსაც მას არსებითად უზღუდავენ, რამდენადაა პირის უფლებაში ამგვარი ჩარევა ისე მიმე, რომ არღვევს ყველა იმ კომპონენტს, რომელიც რელიგიური თავისუფლების ჭრილში უნდა იყოს გათვალისწინებული.⁷⁵

⁷⁰ იქვე, Par. 61.

⁷¹ იხ., Hathaway, Hicks, 2005, 559.

⁷² Bundesrepublik Deutschland v Y and Z [CJEU], C-71/11 and C-99/11, 5 September 2012, Par. 78.

⁷³ იხ., Hathaway, Hicks, 2005, 559; იხ., F.G. v Sweden [ECtHR], App. No. 43611/11, 23 March 2016, Par. 157-158.

⁷⁴ იხ., Ivanova v. Bulgaria [ECtHR], App. No. 52435/99, 12 April 2007, para. 84.

⁷⁵ Bundesrepublik Deutschland v Y and Z [CJEU], C-71/11 and C-99/11, 5 September 2012, para. 69.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით, წინდახედულობის ელემენტის გამოჩენა მიზანშეწონილია, თუმცა იმ ქმედებების დამალვა, რომლებიც დაკავშირებულია რელიგიურ იდენტობასთან და მრწამსთან, არღვევს ევროკონვენციით ნაკარნახევ უფლებებს და შესაბამისად, საერთაშორისო დაცვის მინიჭების საფუძველს ქმნის.⁷⁶ შედეგად საიმიგრაციო საბჭოს შეფასებები რელიგიური ნიშნით დევნასთან დაკავშირებით განსხვავდება ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლოსა და სტრასბურგის პრაქტიკისგან იმ მხრივ, რომ სტატუსის მინიჭებაზე უფლებამოსილი უწყება და სასამართლო დასაშვებად მიიჩნევს წარმოშობის სახელმწიფოში რელიგიური გრძნობების გამოხატვისგან თავის შეკავებას დევნის პრევენციისთვის.⁷⁷ ევროსასამართლოს მიდგომის მსგავსად, ბრიტანული მოდელი უარყოფს „გონივრული ამტანობის“ ტესტის გამოყენებას იმგვარ საქმეებში, სადაც პირს შეუძლია თავი შეიკავოს საკუთარი გრძნობებისა და ქმედებების გამოხატვისგან და დამალოს საკუთარი იდენტობა მოსალოდნელი დევნის გამოსარიცხად.⁷⁸

გერმანიის სასამართლო პრაქტიკა ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს მიერ დადგენილ შეფასებამდე, ძირითადად იზიარებდა რელიგიური ქმედების ცენტრალური ელემენტების არსებობის დადასტურებას ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების მიზნებისთვის.⁷⁹ ევროკავშირის მაკვალეფიცირებული დირექტივის ამოქმედებამ გარკვეულწილად გერმანული სტანდარტის ცვლილებაც გამოიწვია იმ თვალსაზრისით, რომ რელიგიური ნიშნით დევნა არ უნდა განიმარტოს მხოლოდ „ძირითადი სფეროს“ დარღვევის ფარგლებში.⁸⁰ გერმანული მოდელით, თავშესაფრის მაძიებელმა სასამართლოს უნდა დაუმტკიცოს, რომ მის მიმართ აღკვეთილი რელიგიური ქმედებები სავალდებულოა რელიგიური

⁷⁶ შეად., X, Y and Z v Minister voor Immigratie en Asiel [CJEU], C-199/12, C 200/12 and C 201/12, 7 November 2013, para. 69-71; იხ., Z and T v. The United Kingdom [ECtHR], App. No. 27034/05, 28 February 2006, Par.1.

⁷⁷ Fraser M., The two European Courts on Seeking Asylum due to Religious Persecution, European Council on Refugees and Exiles (ECRE), 2014, <<https://www.asylumlawdatabase.eu/en/journal/two-european-courts-seeking-asylum-due-religious-persecution>> [28.08.2025].

⁷⁸ იხ., HJ (Iran) and HT (Cameroon) v. Secretary of State for the Home Department, [2010] UKSC 31, United Kingdom: Supreme Court, 7 July 2010, Par. 128.

⁷⁹ იხ., Zimmermann, Herrmann, 2024, 460. იხ., ციტირება: Bundesverfassungsgericht (Federal Constitutional Court, Germany), 2 BvR 478, 962/86, 1 July 1987, BVerfGE 76, 143. A claim based on public proselytizing was dismissed with the argument that basic subsistence of the religion was not threatened, Verwaltungsgericht München (Administrative Court of Munich, Germany), M 9 K06.51034, 22 January 2007; Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg (Higher Administrative Court of Baden-Württemberg, Germany), A 12 S 533/89, 17 May 1990.

⁸⁰ იქვე.

იდენტობის შესანარჩუნებლად (ამასთან, საჭიროა რელიგიური თავისუფლების მაღალი ღირებულების განსაკუთრებული გათვალისწინება ფაქტების დადგენისა და მტკიცებულებების შეფასებისას).⁸¹ გერმანიის ფედერალური ადმინისტრაციული სასამართლო მიუთითებს, რომ რელიგიურ თავისუფლებაში უკანონო ჩარევა ობიექტურად საკმარისად მწვავე უნდა იყოს, მაგრამ ამავე დროს უნდა ჰქონდეს საკმარისად სერიოზული ზემოქმედება დაზარალებულ პირზე, რათა დააკმაყოფილოს დარღვევის მოთხოვნები ევროდირექტივის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის მნიშვნელობით.⁸² ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლომ „Y და Z“-ის საქმეზე ცალსახად დაადგინა, რომ დევნად შეიძლება დაკვალიფიცირდეს ნებისმიერი შეზღუდვა, რომელიც არღვევს გარეგანი გამოხატვის თავისუფლებას, მაშინაც კი, თუ რელიგიური პრაქტიკის დაცვა არ მოიცავს რწმენის ძირითად ელემენტს.⁸³

IV. ზღვარი რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაციასა და დევნას შორის

გაეროს ლტოლვილთა კომისარიატი მიუთითებს, რომ გადწყვეტილების მიმღებმა უწყებებმა უნდა გაითვალისწინონ არა მხოლოდ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სტანდარტები, მათ შორის, რელიგიური თავისუფლების განხორციელების კანონიერი შეზღუდვები, არამედ შეაფასონ ეს შეზღუდვები აღწევს თუ არა დევნის დონემდე.⁸⁴ რელიგიაზე დაფუძნებული განაცხადები ხშირ შემთხვევაში მოიცავს დისკრიმინაციას, რაც დაუშვებელია ყველა კონვენციურ ნიშანთან მიმართებით, თუმცა მისი გამოხატვა *a priori* არ აღწევს დევნის ხარისხამდე.⁸⁵

გერმანიის თავშესაფრის კანონმდებლობა ლტოლვილის სტატუსის დადგენის ფარგლებში, რელიგიის განსაზღვრებას ევროდირექტივის იდენტურ ქრილში მოიაზრებს.⁸⁶ გერმანიის ფედერალური ადმინისტრაციული სასამართლოს მიდგომა, ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს მსგავსად, ლტოლ-

⁸¹ Lehmann, 2014, 67-68.

⁸² იქვე.

⁸³ Bundesrepublik Deutschland v Y and Z [CJEU], C-71/11 and C-99/11, 5 September 2012, para. 70.

⁸⁴ Guidelines on International Protection: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, The UN Refugee Agency, 2004, 2.

⁸⁵ Musalo, 2004, 11-12.

⁸⁶ Asylum Act (AsylG), 2 September 2008, Art. 3b, 1(2).

ვილის სტატუსის მინიჭების მიზნებისთვის, ღვთისმსახურების საჯაროდ აღსრულებაში ჩარევას საკმარისად მძიმედ მიიჩნევს, როდესაც ამ ქმედების განხორციელება პირისთვის არსებითად ფუნდამენტურია.⁸⁷ სასამართლო მიუთითებს დისკრიმინაციული ხასიათის სიმძიმეზეც, რომელიც გამოიხატება სხვადასხვა უფლების კუმულაციურად დარღვევაში, რაც შესაძლოა უკავშირდებოდეს საგანმანათლებლო, საარსებო სახსრების ან ჯანდაცვის უფლებაზე ხელმისაწვდომობის შეზღუდვას.⁸⁸ საინტერესოა გაერთიანებული სამეფოს პრაქტიკიდან ერთ-ერთი საქმე, სადაც პაკისტანის მოქალაქემ თავშესაფრის განაცხადი დააფუძნა გარემოებას, რომლის მიხედვითაც, იგი სკოლიდან გარიცხეს და ფიზიკურად გაუსწორდნენ, რადგან მოსწავლეებს საკუთარ რწმენასა და რელიგიაზე ესაუბრებოდა.⁸⁹ გაერთიანებული სამეფოს სახელმწიფო მდივანმა იმსჯელა, რომ სანდოობის პრინციპის შესაბამისად, მისი განაცხადი არ იყო დამაჯერებელი და მიზანშეუწონლად მიიჩნია საერთაშორისო დაცვის მინიჭება, ამასთან, მიუთითა, რომ მიუხედავად განცდილი დისკრიმინაციული მოპყრობისა და სამომავლო საფრთხეებისა, თავშესაფრის მაძიებელს შეეძლო ესარგებლა სამართლიანი სასამართლოს უფლებით, წარმოშობის ქვეყანაში კი რელიგიური უმცირესობების მიმართ დისკრიმინაცია არ იყო სერიოზული და სისტემატური ხასიათისა.⁹⁰ აღნიშნულ საქმეზე, სახელმწიფო მდივნისგან განსხვავებით, სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მიუხედავად ქმედებათა არასისტემატურობისა, აუცილებელი იყო ცალკეული ინდივიდის პირადი გარემოებების შესწავლა სერიოზული ზიანის სავარაუდო საფრთხეების დასადგენად.⁹¹

აშშ-ის საიმიგრაციო სააპელაციო საბჭო არაერთ გადანყვეტილებაში აღნიშნავს, რომ ფიზიკური დაზიანების ფაქტი არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ ქმედება დევნად დაკვალიფიცირდეს.⁹² მაგალითად, კორაბლინას საქმეში საიმიგრაციო სააპელაციო საბჭომ მხარი დაუჭირა თავშესაფრის მიცემაზე უარის თქმას იმ მოტივით, რომ განხორციელებული ქმედებები ებრაელი ქალის მიმართ არ იყო გამყარებული მტკიცებულებებით, არ გამოხატავდა წინარე და სამომავლო დევნის ჰიპოტეტურ ნიშნებს და შესაბამისად არ არსებობდა დისკ-

⁸⁷ Sonntag, 2018, 1009-1018.

⁸⁸ იქვე, 1009-1018.

⁸⁹ იხ., Secretary of State for the Home Department v. Javed and Others, [2001] EWCA Civ 789, United Kingdom: Court of Appeal (England and Wales), 17 May 2001.

⁹⁰ იქვე.

⁹¹ იქვე.

⁹² Valentina A. Nagoulko, Petitioner, v. Immigration and Naturalization Service, Respondent, 333 F.3d 1012 (9th Cir. 2003); Korablina v. INS, 158 F.3d 1038, 1043 (9th Cir. 1998); Korablina v. INS, 158 F.3d 1038, 1043 (9th Cir. 1998).

რიმინაციული მოპყრობა, რომელიც მიაღწევდა დევნის ზღვრამდე, მიუხედავად იმისა, რომ განმცხადებლის მიმართ არაერთხელ განხორციელდა ფიზიკური ძალადობა და მუქარა.⁹³ აღნიშნულ საქმეზე სააპელაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა თავშესაფრის მაძიებლის განაცხადი, ვინაიდან განცდილი ქმედებები მიიჩნია სერიოზული ზიანის საფრთხედ, რომელიც განმცხადებლის მიმართ ინდივიდუალური გარემოებების გათვალისწინებით შესაძლოა კვლავ განმეორებულიყო.⁹⁴ ამგვარად, ქვეყნების იურისდიქციათა უმეტესობა თანხმდება, რომ დევნა განსხვავდება „უბრალო“ დისკრიმინაციისა და შევიწროებისგან.

ნაგულკოს საქმეში აშშ-ის მე-9 ოლქის სააპელაციო სასამართლომ განიხილა, არის თუ არა სამსახურიდან გათავისუფლება რელიგიური მრწამსის გამო დევნის ტოლფასი.⁹⁵ გარემოებათა შესწავლის შედეგად დადგინდა, რომ მოსარჩელემ გონივრულ ვადაში სხვაგან იპოვა სტაბილური სამუშაო, სასამართლომ კი დაასკვნა, რომ ასეთი ზიანი არ იყო საკმარისად მძიმე იმისათვის, რომ დევნად მიჩნეულიყო.⁹⁶ ამრიგად, ინდივიდის დისკრიმინაცია შესაძლებელია დევნის გარეშე, თუმცა დასაქმების მდგრადი და სისტემატური უარის თქმა ისე, რომ ადამიანებს ეზღუდებათ მინიმალური საარსებო წყარო, შეიძლება (და უნდა) განიხილოს როგორც დევნის ფორმა.⁹⁷

თბილისის სააპელაციო სასამართლომ განიხილა დავა ეგვიპტის მოქალაქე კოპტი ქრისტიანის მონაწილეობით, რომელიც თავის განაცხადს აყრდნობდა რელიგიური ნიშნით დევნას.⁹⁸ სასამართლომ გაიზიარა მიგრაციის დეპარტამენტის მოსაზრება და მიიჩნია, რომ ის დისკრიმინაციული მოპყრობა, რომელიც კოპტი ქრისტიანის მიმართ შესაძლოა განხორციელდეს, ვერ გაუტოლდება დევნას ქმედებათა ხარისხისა და შეფასების გათვალისწინებით.⁹⁹ აღნიშნულ შემთხვევაში სასამართლო დაეყრდნო ადმინისტრაციული ორგანოს და საქალაქო სასამართლოს მიერ გამოკვლეულ ინფორმაციას წარმოშობის ქვეყნის შესახებ, რომელიც სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციისა და ავტორიტეტული უწყებების ანგარიშების ჯვარედინი და კომპლექსური გადამოწმების

⁹³ Korablina v. INS, 158 F.3d 1038, 1043 (9th Cir. 1998).

⁹⁴ Musalo, 2004, 185.

⁹⁵ Valentina A. Nagoulko, Petitioner, v. Immigration and Naturalization Service, Respondent, 333 F.3d 1012 (9th Cir. 2003); Korablina v. INS, 158 F.3d 1038, 1043 (9th Cir. 1998).

⁹⁶ იქვე.

⁹⁷ Buxton, 2022, 4.

⁹⁸ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2024 წლის 4 ივნისის N 33/2884-23 განჩინება.

⁹⁹ იქვე.

მეთოდის შედეგად იქნა მოპოვებული.¹⁰⁰ სასამართლო, ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლოსა და სტრასბურგის მიდგომის გათვალისწინებით, მიუთითებს პირის ინდივიდუალური გარემოებების შესწავლის აუცილებლობაზე.¹⁰¹ მოპოვებული ინფორმაციის შედეგად კოპტ ქრისტიანებთან დაკავშირებით დადგინდა, რომ პირთა მიმართ დისკრიმინაცია გამოიხატებოდა პროზელიტიზმით სასულიერო პირების მიმართ შევიწროებაში, თუმცა ამგვარ შემთხვევაშიც კი სახელმწიფოს ჰქონდა შესაბამისი ბერკეტი, დაეცვა პირის უფლებები.¹⁰²

ინდივიდუალური გარემოებების შესწავლის არსებითი საფუძვლებისა და დევნის ხარისხის შეფასების საილუსტრაციოდ საინტერესოა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება ერავის მოქალაქე, აღმსარებლობით სუნიტ მუსლიმთან დაკავშირებით. სასამართლომ გაიზიარა მიგრაციის დეპარტამენტის მოსაზრება იმ ნაწილში, რომ პირის ამგვარი რელიგიური კუთვნილება წარმოშობის ქვეყანაში *a priori* არ გამოიწვევდა ადამიანის უფლებების ისეთ დარღვევას, რომ ქმედება დევნის შემადგენლობისა ყოფილიყო.¹⁰³ სასამართლოს შეფასებით, განმცხადებლის ინდივიდუალური პროფილი არ იძლეოდა იმის თქმის საშუალებას, რომ მისი სუბიექტური შიში რეალური საფრთხის წინაპირობად მიჩნეულიყო.¹⁰⁴ ლტოლვილთა სამართალში რელიგიური საკითხების გამოკვლევისას არსებითად მნიშვნელოვანია სხვა ისეთი ელემენტების შესწავლა, რომლებიც შესაძლოა რელიგიური თავისუფლების შეზღუდვას უკავშირდებოდეს.¹⁰⁵ ზემოხსენებულ შემთხვევაში პირის პოლიტიკური შეხედულებები და განხორციელებული აქტივობები, შესაბამისი ტომობრივი კუთვნილება და მათ შორის, სუნიტური სახელის გამოკვლევა აუცილებელი იყო ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე, რათა დადგენილიყო დევნის საფუძვლიანი შიშის ობიექტური საფუძვლები.¹⁰⁶

¹⁰⁰ იქვე.

¹⁰¹ M.A.M. v. Switzerland [ECtHR], App. No. 29836/20, 26 April 2022, para. 79-80; A, B, C v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, [CJEU], C148/13 to C150/13, 2 December 2014, para. 57.

¹⁰² თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2024 წლის 4 ივნისის N 33/2884-23 განჩინება.

¹⁰³ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2025 წლის 10 მარტის N33/1732-24 განჩინება.

¹⁰⁴ იქვე.

¹⁰⁵ *Fleeing Persecution: Asylum Claims in the UK on Religious Freedom Grounds*, The Asylum Advocacy Group, 2016, 14; იხ. ციტირება: Goodwin-Gill and McAdam, *The Refugee in International Law* (Oxford University Press, 2007) at pp.90–91.

¹⁰⁶ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2023 წლის 21 ივნისის N 3/2343-23 გადაწყვეტილება.

V. დასკვნა

საქართველოს თავშესაფრის პრაქტიკა რელიგიური ნიშნით ორიენტირებული დევნის კონტექსტში არაერთგვაროვანი გადანყვეტილებებით ხასიათდება, რაც დიდწილად ქმედების მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის დადგენას, საზღოობის შეფასების არამართებულ მიდგომებსა და დისკრიმინაციის დევნად ჩამოყალიბების თავისებურებებს ეფუძნება. სხვადასხვა ქვეყნის სამართლებრივი მიდგომის, ევროსასამართლოსა და ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს მიხედულობის გააზრების, ეროვნული თავშესაფრის რეჟიმის შესწავლის, სასამართლო გადანყვეტილებების გაანალიზების საფუძველზე, ჩამოყალიბდა შესაბამისი რეკომენდაციები და პრობლემის გადაჭრის გონივრული გზა, რომელიც ქართული მოდელის ფარგლებში ყველაზე რაციონალური და შედეგზე ორიენტირებული იქნებოდა:

1. მნიშვნელოვანია, საქართველოს თავშესაფრის რეჟიმმა გაითვალისწინოს გერმანული მოდელი, რომელიც ევროდირექტივის იდენტიურად განმარტავს რელიგიური ნიშნის კონცეფციას, რაც აადვილებს რელიგიაზე ორიენტირებული დევნის მახასიათებლების განსაზღვრას ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების კუთხით. კვლევამ აჩვენა, რომ დევნის არამართებულმა ინტერპრეტაციამ და განმარტებამ შესაძლოა გამოიწვიოს სტატუსის არასაჭირო მინიჭება. აგრეთვე, აღნიშნულ ნორმათა სიცარიელემ შესაძლოა წარმოშვას თავშესაფრის მაძიებელთა საქმეების არასისტემური მოკვლევა და მათი უფლებების უხეში დარღვევა. ამდენად, აუცილებელია „საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში მკაფიოდ და განჭვრეტადი სახით აისახოს რელიგიური ნიშნის კონცეფცია თავშესაფრის სამართლის მიზნების რეალიზებისთვის, რათა დაცულ იქნეს ინდივიდთა უფლებები რელიგიის თავისუფლების უზენაეს იდეათა ჭრილში;
2. გადანყვეტილებების ნაწილში სასამართლოს საფუძვლიანად არ გამოუკვლევია წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაცია რელიგიური ნიშნით დევნის დადგენისას მოსალოდნელი საფრთხეების შეფასების კუთხით. აღსანიშნავია, რომ მსგავს გადანყვეტილებებში სასამართლო არ ამახვილებს ყურადღებას განმცხადებლის ინდივიდუალურ მახასიათებლებზე და შესაბამისად, რისკ-კატეგორიაში მოაზრების საჭიროებაზე. ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებაზე მსჯელობისას უაღრესად მნიშვნელოვანია წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ინფორმაციის სიღრმისეული

ანალიზი. კერძოდ, აუცილებელია წამყვანი საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევისა და ანგარიშების დეტალური შესწავლა ჯვარედინი გადამოწმების მეთოდის საფუძველზე. ინფორმაციის კვლევის ფარგლებში გასათვალისწინებელია შიდა დაცვის ელემენტიც, კერძოდ, თუ არსებობს დაცვის განმახორციელებელი სახელმწიფო ან არასახელმწიფო სუბიექტის სახით, საერთაშორისო დაცვის მინიჭება ამგვარ შემთხვევებზე არ უნდა გავრცელდეს. აღნიშნული მეთოდი მიზნად ისახავს მტკიცებულებათა სიღრმისეულ კვლევას, რათა დაცული იქნეს ლტოლვილთა უფლებები და ნათლად ჩამოყალიბდეს სტატუსის მინიჭების სამართლებრივი საფუძვლები;

3. მართალია, საქართველოს თავშესაფრის რეჟიმი ზედმინევენით განსაზღვრავს სანდოობის პრინციპის უმთავრეს კრიტერიუმებს და შეფასების სტანდარტს, თუმცა რელიგიური განაცხადების ქრილში გარკვეული ხარვეზები მაინც შეინიშნება. იმგვარი გარემოებებისას, რა დროსაც განაცხადი ალოგიკური და არაღამაჯერებელია, დაუშვებელია შემდგომი კვლევის გაგრძელება. მნიშვნელოვანია, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკამ გაითვალისწინოს ევროსასამართლოს მიდგომა, რომელიც დაუშვებლად მიიჩნევს სამომავლო რისკებზე მსჯელობასა და ანალიზს მაშინ, როდესაც განმცხადებელი ვერ გადალახავს სანდოობის შეფასების უმთავრეს ეტაპს. ამასთან, ადგილზე წარმოშობილი განაცხადების (sur place) ქრილში არსებითი ყურადღება უნდა მიექცეს თავშესაფრის მაძიებლის მიერ წარმოშობის ქვეყანაში განხორციელებულ ქმედებებს რამდენად აქვს ლოგიკური კავშირი მიმღებ სახელმწიფოში შექმნილ გარემოებებთან.

საბოლოო ჯამში, პრაქტიკაში გამოვლენილი პრობლემებისა და საკანონმდებლო ხარვეზების ილუსტრირებების შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ ერთიანი ევროპული თავშესაფრის სისტემაში ინტეგრაციის უზრუნველსაყოფად, მნიშვნელოვანია ისეთი სისტემატიზებული მექანიზმის შექმნა, რომელიც კომპლექსურად სწავლობს დევნის განმახორციელებელი სუბიექტის მოქმედების საზღვრებს – რამდენად აღწევს ჩადენილი ქმედება დევნის დონემდე და რამდენად დაცული იქნება პირი ამ დარღვეული უფლების აღდგენის ფარგლებში.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Anderson A., Foster M., Lambert H., McAdam J., A Well-Founded Fear of Being Persecuted ... But When?, Sydney Law Review, Vol. 42. No. 2, 2020
- Baade B., Golz L., An Empirical Analysis of Credibility Assessment in German Asylum Cases, German Law Journal, Vol. 24, No. 2, 2023
- Berlit U., Dörig H., Storey H., Credibility Assessment in Claims based on Persecution for Reasons of Religious Conversion and Homosexuality: A Practitioners Approach, International Journal of Refugee Law, Vol. 27, No. 4, 2015
- Buxton R., What is Wrong with Persecution, Journal of Social Philosophy, Vol. 54, No. 2, 2022.
- Dauvergne C., Women in Refugee Jurisprudence, in: The Oxford Handbook of International Refugee Law, Edited by C. Costello, M. Foster, J. McAdam, Oxford University Press, 2021
- Dörig H., German Courts and their Understanding of the Common European Asylum System, Oxford University Press, Vol. 25, No. 4, 2013
- Fleeing Persecution: Asylum Claims in the UK on Religious Freedom Grounds, The Asylum Advocacy Group, 2016
- Goodwin-Gill G. S., McAdam J., Dunlop E., The Refugee in International Law, 4th Ed., Oxford University Press, 2021
- Goodwin-Gill G. S., The Dynamic of International Refugee Law, International Journal of Refugee Law, Vol. 25, No. 4, 2013
- Gorlick B., Common Burdens and Standards: Legal Elements in Assessing Claims to Refugee Status, United Nations High Commissioner for Refugees, 2002
- Guidelines on International Protection: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, The UN Refugee Agency, 2004
- Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, The UN Refugee Agency (UNHCR), 2019
- Hathaway J.C., Hicks W. S., Is there a Subjective Element in the Refugee Convention's Requirement of 'Well-Founded Fear'?, University of Michigan Law School, Vol. 26, No. 2, 2005
- Hathaway J.C., The Causal Nexus in International Refugee Law, University of Michigan Law School, Vol. 23, No. 2, 2002
- Judicial Analysis on Evidence and Credibility Assessment in the Context of the Common European Asylum System, 2nd Ed., European Union Agency for Asylum (EUAA), 2023
- Lehmann J.M., Persecution, Concealment and the Limits of a Human Rights Approach in (European) Asylum Law – The Case of Germany v Y and Z in the Court of Justice of the European Union, International Journal of Refugee Law, Vol. 26, No. 1, 2014
- Musalo K., Claims for Protection Based on Religion or Belief, International Journal of Refugee Law, Vol. 16, No. 2, 2004

- Practical Guide on Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims, European Union Agency for Asylum (EUAA), 2022
- Qualification for International Protection (Directive 2011/95/EU), A Judicial Analysis, International Association of Refugee Law Judges, European Chapter (IARLJ-Europe), European Asylum Support Office, 2016
- Sonntag H., Testing Religion: Adjudicating Claims of Religious Persecution Brought by Iranians in the U.S. and Germany, Case Western Reserve Law Review, Vol. 68, No. 3, 2018
- Zimmermann A., Herrmann F.M., Article 1 A, para. 2, 1951 Convention (Definition of the Term 'Refugee'/Définition du Terme 'Réfugié'), in: The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, A Commentary, 2nd Ed., Edited by A. Zimmermann, T. Einarsen, F.M. Herrmann, Oxford University Press, 2024